

Ю.В. Лєснікова,

завідувач відділу дистанційної освіти комунального начального закладу
«Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради»

МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН ЛЕКЦІЇ

Актуальність впровадження технологій дистанційного навчання у загальноосвітніх закладах освіти під час карантинів, канікул або у ході індивідуально-орієнтованої роботи з конкретним учнем, проведення онлайн занять у ході дистанційного етапу навчання в системі післядипломної освіти зростає з кожним роком. Необхідність безперервного навчання, яке поступово охоплює всі вікові і професійні групи, розглядається в контексті побудови системи випереджаючого навчання, де очевидним стає той факт, що для сучасної людини безперервність освіти не збігається з традиційними формами і засобами навчання. Онлайн лекція є сучасною візуальною формою подачі лекційного навчального матеріалу засобами інформаційно-комунікаційних технологій для віртуальної аудиторії віддалених один від одного учасників у реальному вимірі часу. Читання такої лекції передбачає розгорнуте коментування викладачем змісту підготовлених слайдів тематичної презентації, інтерактивної взаємодії з учасниками за допомогою сервісів мережевої комунікації: веб-камера, мікрофон, чат. Такі позитивні зрушення в освітянському веб-середовищі як збільшення відкритих освітніх ресурсів, поповнення фондів електронних бібліотек, поява простих і доступних програмних засобів для швидкого створення різноманітних навчальних та інформаційних ресурсів, їх розміщення в мережі співіснують із недостатнім рівнем комп'ютерної грамотності педагогів, ігноруванням технологічних новинок, автоматичним перенесенням методів і засобів традиційної освіти в систему підтримки навчання на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Досвід впровадження онлайн навчання у комунальному навчальному закладі «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

дозволив визначити ключові аспекти методики проведення онлайн лекцій у контексті підвищення їх ефективності та практичної значимості.

Методично-грамотне проведення онлайн лекції на високому професійному рівні – необхідна навичка педагога ХХІ століття, одна з ключових ознак володіння принципово іншими, в порівнянні з традиційними, засобами організації освітнього процесу, нарешті – показник комунікативної компетентності.

Якщо розглядати методику як сукупність способів, методів та прийомів, що застосовуються в практичній діяльності для досягнення наперед визначеної мети, а метою визначити ефективну онлайн лекцію, слід зосередитись на відмінностях між академічною та онлайн лекцією. І та, і інша передбачають синхронний режим спілкування (тут і тепер), інтерактивну взаємодію, певні вимоги до змісту та структури лекційного матеріалу. Проте технологія підготовки та методика проведення відрізняються, оскільки інструментарій сучасних інформаційно-комунікативних технологій вносить певні корективи. Наприклад, **тривалість:**

- налаштування програмного забезпечення та сервісів комунікації;
- перевірка зв'язку в аудіо-, відео- та текстовому форматах;
- консультативна допомога учасникам з технічних питань;
- підтвердження участі зареєстрованих на онлайн лекцію учасників, допуск у веб-кабінет;
- обмін інформацією (скачування матеріалів) через модуль-файлообмінник за погодженням доповідача.

Усі зазначені дії лектора є необхідними та потребують витрат часу, тому тривалість самої лекції не може залишитись класичною парою. Оптимально-рекомендований час – 60 хвилин. Виходячи з часу, можна визначити доцільний об'єм інформації.

Найважливіший компонент лекції - її **зміст**. Дотримання загальнодидактичних вимог до змістовного наповнення онлайн лекції, а саме: актуальність, достовірність, інформативність, доступна і зрозуміла мова, емоційність, чітка структура і логіка, наявність яскравих прикладів, доказів, обґрунтувань та фактів, є важливим фактором підвищення її ефективності. Текст лекції має бути логічним, простим і зрозумілим, підпорядкованим дидактичній меті. Стиль - лаконічний, конкретизований, предметний. Практико-орієнтований вибір теми, її актуальність для конкретної групи спеціалістів є запорукою щирої зацікавленості та активності учасників у ході заняття. Структура лекції є, безумовно, творчою справою кожного педагога, в ній не може бути штампів. Проте досвід переконує, що у будь-якій лекції завжди доцільно визначати частини. Вступ, як правило, є чітким, коротким, виразним викладом основних позицій (наприклад, цікавих фактів, суперечливих тверджень, що стосуються нової теми). Висновок нерідко є коротким узагальненням, іноді ним стає яскрава цитата. У системі післядипломної освіти найбільш прийнятна **ТЕМАТИЧНА** онлайн лекція, у структурі якої, крім ключових питань до розгляду, необхідно передбачити: де, коли, скільки і які слайди, схеми, малюнки, графіки або відео-фрагменти представляються як підтвердження вербальної інформації. Сучасні комунікаційні технології характеризуються зміщенням акцентів від вербальних засобів комунікації до візуальних, образних. Процес засвоєння знань, що сформувався в умовах нового інформаційного середовища налаштований на візуальне сприймання інформації, тому створення презентації – найвідповідальніший етап підготовки до онлайн лекції.

Моделювання організаційно-змістовної структури онлайн лекції базується на кількох ключових позиціях. Принцип **структурності**, сутність якого полягає в об'єднанні опорних моментів в логічно-пов'язані смислові блоки, з яких складається весь масив запланованої інформації. **Наочність** реалізується засобами візуалізації сучасного формату: мультимедійні презентації, відео-фрагменти, 3D графіка. Доцільність використання

візуалізації навчальної інформації продиктована, перш за все, необхідністю її подання у вигляді, найбільш відповідному новим потребам сучасного покоління слухачів. Психологи і культурологи, характеризуючи це покоління, кажуть про нову культуру сприйняття інформації, про мислення нового типу, яке формується як реакція на стрімке зростання інформаційних потоків, переважно у візуальній формі, на високу фрагментарність, велику різноманітність і повну різnorodність інформації, що надходить. Особливостями такого мислення є перевага до сприйняття інформації в образному вигляді, але в той же час несприйняття лінійної, однорідної інформації, в тому числі об'ємних текстових фрагментів. Усна мова викладача, яка супроводжується на екрані яскравими візуальними акцентами, виразними образами, асоціаціями, логічно-структурними схемами, безперечно, підвищує ефективність навчання. При цьому дуже важливо, щоб візуалізація була зрозуміла «правильно» і несла те смислове навантаження, яке закладене автором. **Вплив на емоційну сферу** слухача полягає у тому, що коли людина працює із емоційним наповненням, процес пізнання стає надзвичайно ефективним. Жива, імпровізована мова викладача набагато легше сприймається і засвоюється ніж безперервне монотонне читання текстових викладок на слайді. Звичайно раціональний і емоційний компоненти мають бути збалансованими. Ніяка емоційність, вишукані прийоми педагогічної техніки не замінять змістовної порожнечі або елементарної некомпетентності викладача. Треба вміло користуватися текстом лекції, доречною інтонацією, паузами, не допускаючи стилю «Пророк», який видає себе за істину в останній інстанції і піклується більше про визнання, ніж про розуміння навчального матеріалу аудиторією, «Артист», який більше переймається ефектами анімації, яскравими кольорами візуалізації, недоречними подробицями, ніж досягненням мети лекції, «Відсторонений» - лектор сам по собі, аудиторія сама по собі. К.Д. Ушинський писав, що мистецтво захоплюючої розповіді у викладача зустрічається не часто, — не тому, що це рідкісний дарунок природи, а тому,

що й обдарованій людині треба багато попрацювати, щоб виробити у собі здатність якісної педагогічної розповіді. У розпорядженні онлайн лектора крім інструментів риторики існують інші засоби впливу на емоційну сферу слухача. Наприклад, короткочасний музичний фрагмент, як підсилювач емоційного впливу, формування певного враження або асоціативного сприйняття тої чи іншої інформації. Іноді вдалий візуальний об'єкт (карикатура, сатиричний малюнок) не тільки створюють ефект ситуативної експресії, атмосферу невимушеності, спільної зацікавленості, але і збагачують чуттєвий досвід слухача новими смислами через виявлення нових «ниточок» від світу внутрішнього до світу зовнішнього.

Інтерактивність полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії викладача і слухачів. Лекція за своєю сутністю (а не за формою) - завжди діалог, навіть найкращий викладач не зможе прочитати ефективну лекцію, якщо слухачі не залучені до обговорення ключових позицій, опитів, дискусій. Якщо не привертати увагу учасників до обговорюваної теми, не пропонувати доречні дії, такі як, порівняти, дати відповідь, оцінити, то у них може створитися враження відокремленості, байдужості викладача. Крім того запитання вимагають від учасників концентрування уваги на темі та підтримки мисленнєвої активності. Запитання при цьому не мають бути занадто складними, що передбачає розгорнуті відповіді, які треба набрати у чаті – це втрати часу. Крім чату, до сучасного інструменту он-лайн взаємодії відноситься Whiteboard (біла дошка, електронний аналог шкільної дошки) — електронна панель, що виконує функції дошки для спільної роботи. Вона дозволяє викладачу та слухачам спільно використовувати частину екрану, де можна розміщувати слайди чи картинки, малювати, виправляти помітки, тощо. При цьому всі дані автоматично оновлюються в реальному часі на всіх комп'ютерах учасників. Кожен учасник он-лайн лекції може працювати з контентом на дошці одночасно з іншими учасниками: додавати свої коментарі, виправляти, наочно пояснювати свою точку зору. Тому

Whiteboard прекрасно підходить для обговорення, рефлексії, мозкового штурму, учасники якого знаходяться на відстані. Сервіс «спільний доступ до екрану» також доступний інструмент зворотнього зв'язку надає можливість визначеному учаснику демонструвати всім іншим на екрані свого комп'ютера будь-яку інформацію, як аргумент або приклад на користь того чи іншого висновку.

Підбиваючи підсумки нашого короткого огляду, можна сказати, що дистанційні технології та їх інноваційні інструменти безумовно будуть інтегруватися у навчальний процес та видозмінювати його, більш того, будуть активно впливати на зміст, методи та організаційні форми навчальної діяльності. Проведення онлайн лекцій ставить підвищені вимоги до технологічної підготовки викладача. У той же час це новий крок у розвитку професійної майстерності, причетності до реформування освітньої галузі у реаліях інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти : Історія. Теорія. Київ: Либідь, 1998. 558 с.
2. Зубань Ю.О. Вимоги до навчально-методичних матеріалів дистанційної форми навчання та критерії їх оцінювання. Навчально-методичний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2013. 10 с.
URL:http://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lectured:3e63cae07f4bc0f7115ca23f9e80305902007930/20150123123521/content-20150123123521.pdf
3. Морзе Н. В., Ігнатенко О.В. Методичні особливості вебінарів, як інноваційної технології навчання. Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. Випуск 5. Херсон: Видавництво ХДУ. 2010. 202 с.
4. Манак А.Ф. Еволюція та конвергенція інформаційних технологій підтримки освіти та навчання. Proc. 6-st International conference ITEA-2011. 22-23 November 2011, IRTC. Київ: Академперіоика. 2011. Р. 20–35.
5. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського. редкол.: В. І. Войтко, С. М. Полгородник, Н. П. Калениченко [та ін.]. Київ: Вища шк., 1974. 340 с.